

MAKTAB, OILA VA MAHALLANING O'ZARO INTEGRATSIYASI

Umarova Dilafruz Anvarovna

Shahrisabz davlat pedagogika universiteti

Boshlang'ich talim nazariyasi kafedrası, assistent o'qituvchisi

umarovadilaftuz@gmail.com

Shahrisabz davlat pedagogika universiteti, talabasi

Ahmadova Robiya

robiyaahmadova053@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab, oila va mahalla o'rtasidagi o'zaro integratsiyaning mazmuni, zaruriyati va ta'lim-tarbiyaviy jarayondagi o'rni tahlil qilinadi. Maktabning o'quv-tarbiya jarayonida mahalla va oilaning ishtiroki bolalarning har tomonlama rivojlanishi, ijtimoiylashuvi va sog'lom shaxs sifatida shakllanishida muhim omil sifatida qaraladi. Maqolada integratsiyalashgan yondashuvning ijobiy jihatlari, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari asosli misollar bilan bayon etiladi.

Kalit so'zlar: maktab, oila, mahalla, integratsiya, ta'lim, tarbiya, hamkorlik, ijtimoiy muhit.

Аннотация: В статье рассматривается сущность и значение интеграции между школой, семьей и махаллей в образовательном и воспитательном процессе. Участие родителей и местного сообщества в школьной жизни способствует всестороннему развитию ребенка и формированию его как полноценной личности. Рассматриваются положительные стороны интеграции, актуальные проблемы и пути их решения на основе практических примеров.

Ключевые слова: школа, семья, махалля, интеграция, образование, воспитание, сотрудничество, социальная среда.

Annotation: This article explores the concept and importance of the integration between school, family, and neighborhood in the context of education and upbringing. The involvement of parents and local community in the school environment plays a crucial role in the comprehensive development and socialization of children. The article highlights the advantages of integrated approaches, existing challenges, and practical solutions with relevant examples.

Keywords: school, family, neighborhood, integration, education, upbringing, cooperation, social environment.

KIRISH

Zamonaviy jamiyatda ta'lim-tarbiya jarayonining muvaffaqiyatli amalga oshirilishi nafaqat maktabning, balki oila va mahalla kabi ijtimoiy institutlarning

hamkorlikdagi faoliyatiga bevosita bog'liqdir. Yangi O'zbekistonni barpo etish yo'lida yoshlarda sog'lom dunyoqarash, ma'naviy poklik, ijtimoiy faollik kabi fazilatlarni shakllantirishda maktab, oila va mahalla o'rtasidagi integratsiyaning ahamiyati yanada ortib bormoqda. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev ta'kidlaganidek: *“Yoshlar tarbiyasida ota-ona, ustoz-murabbiy va mahalla bir yoqadan bosh chiqarib, harakat qilmasa, natijaga erishish mushkul bo'ladi.”* Bu fikr maktab, oila va mahalla hamkorligining zaruriyatini chuqur ifodalaydi.

Maktab – bu bolalarning bilim oladigan va asosiy ijtimoiy ko'nikmalarni egallaydigan maskan bo'lsa, oila esa ularning tarbiyasida birlamchi muhit sanaladi. Mahalla esa bolalarning ijtimoiy faolligini oshirish, ularni umumiy jamiyatga qo'shishdagi vositachi institut sifatida muhim rol o'ynaydi. Ushbu uch ijtimoiy institutning o'zaro hamjihatlikda faoliyat yuritishi natijasida bolalarda mas'uliyat, burch, vatanparvarlik va axloqiy me'yorlarga amal qilish singari ijobiy sifatlar shakllanadi.

Ushbu maqolada maktab, oila va mahalla o'rtasidagi integratsiyaning mazmuni, uning samarali yo'lga qo'yilishi, amaliy tajribalar, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish mexanizmlari yoritiladi. Bundan maqsad – ta'lim-tarbiya tizimining barcha bo'g'inlarida uzviylik va hamkorlikni ta'minlash orqali sog'lom avlodni voyaga yetkazish uchun samarali platformani shakllantirishdan iboratdir.

ASOSIY QISM

Maktab, oila va mahalla – bu jamiyatda bola shaxsini shakllantirishda beqiyos ahamiyatga ega bo'lgan ijtimoiy institutlardir. Ular o'zaro integratsiyalashgan holda faoliyat yuritgan taqdirda, bolalar nafaqat bilim, balki axloqiy va ijtimoiy ko'nikmalarni ham mukammal egallaydilar. Integratsiya bu – hamkorlik, uzviylik va yagona maqsad sari birgalikda harakatdir.

Maktabning o'rni

Maktab – bu nafaqat bilim beruvchi, balki inson shaxsining har tomonlama shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynovchi ijtimoiy institutdir. Har bir bola hayotining muhim bosqichini maktabda o'tkazadi va bu davrda u bilim olish, axloqiy-ruhiy jihatdan tarbiyalanish, jamoa bilan muomala qilish, jamiyatda o'z o'rnini topish kabi ko'nikmalarni egallaydi. Maktabdagi ta'lim-tarbiya tizimi bolalarning kelajagi, jamiyatdagi faol ishtirokchisi bo'lishi uchun asosiy poydevorni yaratadi. Aynan shu sababli, maktab faqat dars beradigan joy emas, balki yoshlikni hayotga tayyorlovchi maktabdir – bu mazmuniy jihatdan ham, ma'naviy jihatdan ham nihoyatda muhimdir.

Zamonaviy maktablar o'z oldiga faqatgina fanlardan dars o'tish vazifasini emas, balki har bir o'quvchining shaxs sifatida rivojlanishini ta'minlashni asosiy maqsad qilib qo'ygan. Buning uchun esa o'quv dasturlariga qo'shimcha tarzda tarbiyaviy soatlar, ijtimoiy loyihalar, psixologik treninglar va mahalla, oila bilan

hamkorlikda olib boriladigan tadbirlar joriy etilmoqda. O'quvchilarni bilimdon qilish barobarida ularni yurtparvar, fuqarolik burchiga sodiq, mehnatsevar va ma'naviy yetuk inson sifatida shakllantirish maktabning eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Maktabda amalga oshiriladigan barcha tarbiyaviy ishlar o'quvchining ma'naviy-axloqiy kamolotini ko'zlagan holda olib boriladi. Shunday ekan, maktabda tashkil etilayotgan ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, sinfdan tashqari mashg'ulotlar, fan to'garaklari, sport musobaqalari, ijodiy bellashuvlar orqali o'quvchilarda ijobiy fazilatlarni shakllantirish mumkin. Biroq bu tadbirlarning samaradorligi ko'p jihatdan oila va mahalla bilan birgalikdagi hamkorlikka bog'liq.

Maktab – bu bolalarning mustaqil fikrlash, qaror qabul qilish, muammolarni hal qilish kabi hayotiy ko'nikmalarni o'rganuvchi makondir. Maktabdagi o'quv muhitining sog'lomligi o'quvchilarning ruhiy holatiga, ularning jamiyatdagi ijtimoiylashuv jarayoniga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bois, har bir maktabda sog'lom iqlimni shakllantirish, psixologik muvozanatni saqlash, bolalarning huquq va erkinliklarini himoya qilish ham muhim hisoblanadi.

Maktabda o'quvchilar hayotida sodir bo'layotgan o'zgarishlarni kuzatib borish, ularning oilaviy, ijtimoiy muhitini hisobga olish, kerak bo'lsa, mahalla bilan birgalikda choralar ko'rish zarurdir. Chunki ba'zi hollarda bola maktabda passiv bo'lib qoladi, sababi uyda e'tibor yetarli darajada bo'lmasligi yoki mahalladagi muhit salbiy bo'lishi mumkin. Ana shunday holatlarda maktab pedagogik jamoasi vaziyatni chuqur o'rganib, oilasi va mahalla vakillari bilan muloqot o'rnatib, yechim topishi lozim.

Oilaning ta'siri

Oila — bu insonning ilk ijtimoiy makoni, uning hayotga bo'lgan ilk qadamlarini qo'yadigan, axloqiy, ma'naviy va madaniy qadriyatlarni o'zlashtiradigan eng muhim muhitidir. Har bir bola hayotni, atrof-muhitni, insonlar bilan munosabatni, jamiyatning tartib-qoidalarini birinchi navbatda oilada o'rganadi. Shu bois, oila nafaqat bola uchun tarbiya manbai, balki butun umri davomida unga yo'l-yo'riq beruvchi asosiy ijtimoiy institut sifatida e'tirof etiladi. Maktabdagi ta'lim-tarbiya jarayonlarining muvaffaqiyati ko'p jihatdan oiladagi muhitga, ota-onalarning farzandlariga bo'lgan munosabatiga bog'liq bo'ladi.

Oilaning farzandga ko'rsatadigan ta'siri ko'p qirrali va keng qamrovli. Eng avvalo, bolaning shaxsiyati, axloqiy qarashlari, xulq-atvori, til madaniyati, odob-ahloqi, milliy qadriyatlarga munosabati va hatto jamiyatdagi o'z o'rnini anglashi – bularning barchasi ota-ona tomonidan berilgan tarbiya asosida shakllanadi. Farzand ota-onaning fe'l-atvori, muomalasi, harakati va hatto ohangidan namuna oladi. Bu jarayon ongli va ongsiz shaklda kechadi. Shu bois ota-onalar har bir so'zida, har bir harakatida o'z farzandining kelajagini shakllantirayotganini unutmasligi lozim.

Oilada bolaga mehr-muhabbat, e'tibor, ishonch, intizom va mehnatsevarlik singari qadriyatlar berilishi lozim. Aynan shunday fazilatlar bilan tarbiyalangan bola maktabda o'qituvchilarga, sinfdoshlariga, atrofdagilarga nisbatan hurmat, ehtirom, mas'uliyat va do'stona munosabatda bo'ladi. Bunday o'quvchilarda o'ziga bo'lgan ishonch, tashabbuskorlik, qat'iyatlilik, bilim olishga intilish va jamoada ishlash kabi ijobiy xususiyatlar kuchli bo'ladi.

Mahalla institutining roli

Mahalla — bu o'zbek xalqining qadimiy va milliy ijtimoiy institutidir. U yillar davomida jamiyatda fuqarolik birdamligini mustahkamlash, aholining muammolarini hal qilish, tarbiya, axloqiy me'yorlarni nazorat qilish, yoshlarni sog'lom turmush tarziga yo'naltirish kabi muhim vazifalarni bajarib kelmoqda. Ayniqsa, bugungi kunda mahalla nafaqat ma'muriy-hududiy birlik sifatida, balki ta'lim-tarbiya tizimida faol ishtirok etuvchi hamkor subyekt sifatida tan olinmoqda.

Mahalla — maktab va oila o'rtasida vositachilik qiluvchi ijtimoiy muhitdir. U bolaning yashash joyi, do'stlari, o'ynaydigan hududi, yaqin atrofidagi jamoa orqali shakllanadigan psixologik, madaniy va axloqiy makondir. Farzandlar o'qishdan bo'sh vaqtlarini aynan mahallada o'tkazadilar. Shu sababli, mahalla muhitining sog'lom va ijobiy bo'lishi ularning tarbiyasiga bevosita ta'sir qiladi.

Mahalla faollari — nuroniylar, ayollar faollari, yoshlar yetakchilari — maktabda o'tkazilayotgan “Ochiq eshiklar kuni”, “Tarbiyaviy soatlar”, “Ma'naviyat darslari” kabi tadbirlarga taklif qilinadi. Ularning ishtiroki bolalarda hurmat, ibrat olish, qadriyatlar asosida yashash tuyg'usini shakllantiradi.

Shunday qilib, mahalla institutining maktab va oila bilan integratsiyalashgan holda ishlashi nafaqat bolani nazorat ostida ushlab turadi, balki uni jamiyatga foydali shaxs sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi. Shu sababli, ta'lim-tarbiyada mahalla bilan hamkorlikni kuchaytirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda.

Xulosa

Maktab, oila va mahalla — bu bola shaxsini shakllantiruvchi uch asosiy ijtimoiy institutdir. Ularning o'zaro hamkorlikda va integratsiyalashgan holda faoliyat yuritishi ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Har bir institut o'z o'rnida muhim ahamiyatga ega: maktab — bilim manbai, oila — tarbiyaning boshlang'ich nuqtasi, mahalla esa ijtimoiy muhit va nazorat maydonidir.

Ushbu uchlikning o'zaro uzviy hamkorligi natijasida bola sog'lom, bilimli, axloqli va ijtimoiy jihatdan faol shaxs sifatida shakllanadi. Integratsiyalashgan yondashuv bolada mustahkam ichki tartib, tashabbuskorlik, fuqarolik ongini rivojlantiradi. Ayniqsa, ota-onalarning maktab hayotidagi faol ishtiroki, mahalla

vakillarining tarbiyaviy tadbirlarda ishtiroki, maktab pedagoglarining oilaviy holatlarga befarq bo'lmashligi bu jarayonning muvaffaqiyatiga xizmat qiladi.

Maktab, oila va mahalla o'rtasidagi aloqalarni mustahkamlash, o'zaro axborot almashinuvini yo'lga qo'yish, umumiy tarbiyaviy maqsadlar sari harakat qilish – bu bugungi ta'lim tizimining eng muhim ehtiyojlaridan biridir. Faqat shu yo'l bilangina sog'lom, barkamol, vatanparvar avlodni tarbiyalash mumkin.

Shunday ekan, har bir pedagog, har bir ota-ona va har bir mahalla faoli bu mas'uliyatli jarayonda o'z hissasini qo'shishi, bola taqdiriga befarq bo'lmashligi zarur. Yagona maqsad – farzandlarimizni komil inson etib tarbiyalash – umumiy sa'y-harakatlar bilan amalga oshadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Shavkat Mirziyoyev. *Yangi O'zbekiston strategiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2021.
2. Xodjiyev A. va boshqalar. *Pedagogika nazariyasi va tarixi*. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
3. To'xtasinova M. *Oila pedagogikasi asoslari*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Mamajonov Q., Jo'rayev B. *Mahalla va tarbiya*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2017.
5. Karimov T. *Maktab, oila va jamoatchilik hamkorligi asoslari*. – Namangan: NDU nashriyoti, 2019.